

Perustuslakivaliokunta

Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2016

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2016 (K 13/2017 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ma. apulaisoikeuskansleri Kimmo Hakonen, oikeuskanslerinvirasto
- ma. kansliapäällikkö Petri Martikainen, oikeuskanslerinvirasto

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Oikeuskanslerin kertomuksen yleiskatsausosassa esitellään oikeuskanslerin tehtävät ja toimivaltuudet sekä tarkastellaan oikeuskanslerinviraston toimintaa yleisesti tilastotietojen valossa. Tämän lisäksi kertomuksessa selostetaan oikeuskanslerin toimintaa tasavallan presidentin ja valtioneuvoston virkatointen lainmukaisuuden valvonnassa, perus- ja ihmisoikeuksien valvontaa, viranomaisten ja muiden julkista tehtävää hoitavien laillisuusvalvontaa hallinnonaloittain sekä asianajajien, julkisten oikeusavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien toiminnan valvontaa. Tarkempia tilastotietoja viraston toimenpiteistä ja työtilanteesta sisältyy kertomuksen viimeiseen lukuun.

Kertomukseen sisältyvät vakiintuneen käytännön mukaisesti oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin puheenvuorot. Oikeuskansleri Jonkka tarkastelee puheenvuorossaan oikeuskanslerin roolia lakien perustuslainmukaisuuden ennakollisessa valvonnassa. Apulaisoikeuskansleri Hiekkataipaleen puheenvuoro käsittelee kanteluiden tutkimista oikeuskanslerinvirastossa.

Hyvän lainvalmistelun periaatteet

Lainvalmistelua ja sen laatua käsitellään varsin laajasti kertomukseen sisältyvässä oikeuskansleri Jonkan puheenvuorossa. Hyvän lainvalmistelun periaatteet ovat verrattain usein olleet esillä

Valiokunnan mietintö PeVM 1/2017 vp

myös perustuslakivaliokunnan käytännössä (ks. esim. oikeuskanslerin kertomuksia 2014 ja 2015 koskevat mietinnöt PeVM 8/2015 vp ja PeVM 3/2016 vp sekä PeVL 19/2016 vp).

Perustuslakivaliokunta korostaa edelleen sitä, että lainvalmisteluprosessissa avainasemassa perustuslaillisten näkökohtien huomioon ottamisessa ovat asianomaiset ministeriöt. Valmisteluvaiheessa tapahtuvien puutteiden ja virheiden korjaaminen prosessin myöhemmissä vaiheissa saattaa olla vaikeaa. Valiokunnan mielestä ministeriöiden on huolehdittava, että niissä on riittävästi ammattitaitoista, myös perustuslakikysymyksiä tunnistavaa ja tuntevaa henkilökuntaa (PeVM 3/2016 vp, ks. myös PeVL 19/2016 vp).

Valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen työnjaon ja yhteistyön kehittäminen

Oikeuskanslerin puheenvuorossa arvioidaan myös kysymyksiä oikeuskanslerin roolista ja oikeuskanslerinviraston asemasta. Perustuslakivaliokunta on käsitellyt valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen välisen työnjaon ja yhteistyön kehittämistä oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen vuosien 2014 ja 2015 kertomuksista antamissaan mietinnöissä (PeVM 2/2016 vp, PeVM 3/2016 vp, PeVM 8/2015 vp, PeVM 7/2015 vp). Valiokunta viittaa valtioneuvoston ihmisoikeusselonteosta antamassaan lausunnossa (PeVL 52/2014 vp) perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja valvontaan liittyvien toimijoiden yhteistyöstä ja työnjaosta lausumiinsa näkemyksiin. Valiokunta toistaa edelleen painokkaasti kyseisessä lausunnossa esittämänsä näkemykset ja pitää tärkeänä, että eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin työnjaon ja yhteistyön kehittämismahdollisuudet selvitetään.

Luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien toiminnan valvonta

Asianajajien, julkisten oikeusavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien toiminnan valvonta on oikeuskanslerin kolmas tehtäväalue tasavallan presidentin ja valtioneuvoston virkatoimien lainmukaisuuden valvonnan sekä viranomaisten ja muiden julkista tehtävää hoitavien lailisuusvalvonnan lisäksi.

Oikeuskansleri on tehnyt oikeusministeriölle kertomusvuonna ehdotuksen luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain muuttamiseksi muun muassa luvanhakijan kelpoisuutta ja oikeuskanslerin muutoksenhakuoikeutta koskevilta osin (OKV/3/50/2016). Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan oikeuskanslerinvirasto on sittemmin vielä täydentänyt ehdotusta.

Kysymykset oikeudellisen avun saamisesta ovat merkityksellisiä perustuslain 21 §:n 2 momentissa tarkoitetun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeiden turvaamisen kannalta (HE 309/1993 vp, s. 74/II, PeVL 58/2002 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunta on lausunkäytännössään kiinnittänyt huomiota myös oikeudellisen avun laatuun (PeVL 24/2016 vp, s. 7). Valiokunta pitää oikeuskanslerin luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonnasta esittämiä huomioita tältä kannalta merkityksellisinä.

Valiokunnan mietintö PeVM 1/2017 vp

Kanteluasioiden käsittely

Kertomusvuoden aikana oikeuskanslerinvirastossa tuli vireille 1 987 kanteluasiaa. Kanteluiden määrä lisääntyi jonkin verran edellisestä vuodesta, mutta oli pienempi kuin vuosina 2014 ja 2013.

Kanteluasioita ratkaistiin 1 963. Perustuslakivaliokunta panee tyytyväisenä merkille, että oikeuskanslerinvirastossa on jatkettu työtä ratkaisematta olevien kanteluiden määrän vähentämiseksi ja kanteluiden käsittelyaikojen lyhentämiseksi ja että virastossa on pystytty vähentämään pitkään vireillä olevien asioiden määrää.

Perustuslakivaliokunta ei ole erikseen arvioinut oikeuskanslerin yksittäisiä ratkaisuja tai kannanottoja.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Perustuslakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 13/2017 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 5.10.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Annika Lapintie vas
varapuheenjohtaja Tapani Tölli kesk
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Anna-Maja Henriksson r
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Ilkka Kantola sd
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Leena Meri ps
jäsen Outi Mäkelä kok
jäsen Ville Niinistö vihr
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Ville Skinnari sd
varajäsen Ben Zyskiewicz kok

Valiokunnan mietintö PeVM 1/2017 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala